

**НОВІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
„ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ”
ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

УДК 378.1.4.7

Корж О. Ю., Ціхоцька О. А.

**РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ МАЙБУТНЬОГО
ПРОФЕСІЙНО-ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ
НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

У процесі навчання студентів немовних спеціальностей, і, паралельно, становлення і розвитку їх особистості як суб'єкта майбутньої професійної діяльності, проблема компетентності в сфері іншомовного спілкування і соціальних відносин на сучасному етапі характеризується не тільки складним переплетінням позитивних і негативних тенденцій, але і недостатньою мірою вивченості даного питання.

Особливий інтерес до навчання іноземній мові за професійним спрямуванням у сфері української освіти виник наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ століття, коли відбулися значні зміни в соціальній, економічній і культурній сферах життя суспільства. Професійно-ділові відносини виступили на передній план і стали предметом підвищеного інтересу. Постає проблема розвитку як професійної, так і іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців - випускників технічних вузів. Дана проблема залишається актуальною і понині. Сучасні умови ринку праці вимагають від ВНЗ якісної підготовки майбутніх фахівців, які володіють знаннями не тільки в технічній сфері, а й у сфері професійного іншомовного спілкування.

У сучасних умовах для ефективного володіння іноземною мовою фахівцям, які отримали технічні професії, недостатньо знання лише лінгвістичних аспектів мови. Іншомовна комунікативна компетенція є лише однією зі складових комунікативної компетенції. Сучасна професійна іноземна мова, що забезпечує ефективне спілкування в сфері професійної діяльності, підрозділяється на усну і письмову, кожна з яких відповідає специфічним потребам в певних комунікативних ситуаціях і має свої мовні особливості і специфіку.

Історично склалося так, що в українській культурі професійно-ділового спілкування поширена в основному усна форма, і інформації, яка отримана при безпосередньому контакті зі співрозмовником, надається більше значення, ніж тій, яка надана в письмовому вигляді. У зарубіжній же практиці професійно-ділового спілкування найбільш популярна і прийнятна письмова комунікація. З огляду на цю культурну особливість і відмінність, методика навчання іноземній мові студентів немовних спеціальностей має бути спрямована не тільки на те, щоб

навчити майбутніх фахівців читати, розуміти і писати посадові записки, звіти, специфікації і т.д., але і на те, щоб вести усні діалоги іноземною мовою на професійну тематику.

Аналіз наукових досліджень з питання розвитку комунікативної компетенції показує, що існують роботи, присвячені різним аспектам даної проблеми (питанням ролі і місця особистісних характеристик суб'єктів спілкування в системі регуляції спілкування – К. Абульханова-Славська, Л. Анциферова, Г. Андреева, О. Бодальов, В. Куніцина, W. Mischell, R. Nisbett, L. Ross; проблемам регулюючого впливу на процес міжособистісного спілкування – Л. Гозман, М. Обозов, А. Файзуллаєв, А. Хараш, О. Шмельов, A. Furnham, P. Heaven; вивченню функціонального вкладу особистісних властивостей ділових партнерів в регуляцію їхнього спілкування – Б. Ананьєв, О. Бодальов, М. Бобнева, А. Грачов, В. Куніцина, Б. Ломов, В. Магун, І. Палей, В. Панферов). Отже, **актуальність дослідження** зумовлена тим, що безпосередньо проблема розвитку іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей ще не була об'єктом вивчення дослідників і не розглядалася окремо.

Метою даної роботи є дослідження проблеми розвитку іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей.

Для подальшого дослідження необхідно визначити поняття «комунікативна компетенція». У теорії мовної комунікації – це сукупність особистісних властивостей і можливостей, а також мовних і немовних знань і умінь, що забезпечують комунікативну діяльність людини. Структура комунікативної компетенції співвідноситься зі структурою мовної особистості, проте не тотожна їй. Так, структура мовної особистості включає три рівні: вербально-семантичний, когнітивно-тезаурусний і мотиваційно-прагматичний. Комунікативна компетенція, в свою чергу, являє собою структуру, яка складається з п'яти рівнів:

1. Психофізіологічних властивостей особистості, які значною мірою визначають мовно-мислительну і власне комунікативну здатність людини, допомагають успішному спілкуванню або ускладнюють його.

2. Соціальних характеристик і статусу особистості (на процес комунікації впливають найрізноманітніші соціальні характеристики особистості: походження, стать, вік, професія, належність до певної соціальної групи, соціальна роль комуніканта).

3. Культурного фонду особистості – енциклопедичних знань та привласнених цінностей.

4. Мовної компетенції особистості.

5. Прагматикону особистості (комунікативні знання, вміння і навички учасників комунікації, тобто володіння комунікативними нормами, набір комунікативних стратегій і тактик разом зі здатністю до

їх оптимальної мовної реалізації, вміння встановлювати і підтримувати комунікативний контакт) [Лагута 1999: 23].

У дослідженнях психологів на передній план виступає, поміж іншим, аспект комунікативної компетентності. Комунікативна компетентність розглядається як система внутрішніх засобів регуляції процесу спілкування. Цей погляд послідовно розвивається в роботах Л. Петровської, Ю. Жукова, Н. Творогової та ін. Більшість авторів дотримується думки, що психологічна сутність компетентності особистості в сфері суб'єкт-суб'єктних відносин не може бути зведена лише до набору операціональних умінь і схем організації людиною своєї соціальної поведінки, а вимагає звернення до особистості суб'єкта спілкування у всьому різноманітті її характеристик.

Уявлення про комунікативну компетентність, в свою чергу, ґрунтується на розумінні того, що таке комунікація. Дане поняття є смисловим аспектом соціальної взаємодії, видом діяльності, за допомогою якої людина може проявити свою компетентність.

Деякі дослідники (Милосердова Є., Гойхман О.) в своїх працях виділяють наступні компоненти іншомовної комунікативної компетенції:

1. Соціолінгвістичний, тобто здатність використовувати і перетворювати мовні форми відповідно до екстралінгвістичної ситуації.

2. Соціальний компонент, що передбачає наявність здатності і готовності до спілкування, бажання і вміння вступати в контакт з іншими людьми. Серед мотивуючих факторів при цьому виступають потреби, цілі, певне ставлення до партнерів по комунікації, а також самооцінка.

3. Прагматичний компонент передбачає володіння всім комплексом комунікативної поведінки (сукупністю норм і традицій спілкування в тій чи іншій лінгвокультурній спільноті).

4. Аутолінгводидактичний компонент включає в себе процес самостійного і безперервного вдосконалення мовної майстерності, постійного обмірковування свого виступу.

5. Дискурсивний компонент передбачає наявність здатності зрозуміти співрозмовника і дотримуватися логічної послідовності окремих висловлювань в значущих комунікативних моделях [Милосердова 2004: 83].

В рамках розвитку у студентів немовних спеціальностей іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування П. Стревенс пропонує і розглядає в своїй роботі чотири абсолютні і дві варіативні характеристики, які треба прийняті до уваги викладачам курсу дисципліни англійської мови за професійним спрямуванням для спеціальних цілей (наприклад, біологія, гірничча справа, інформаційні технології, економіка, менеджмент тощо). Абсолютні показники, на думку П. Стревенса, полягають в тому, що, по-перше, курс дисципліни повинен бути складений таким чином, щоб відповідати запитам і потребам студентів; по-друге, за своїм тематичним наповненням повинен

співвідноситися з професійною орієнтованістю тих, хто навчається; по-третє, повинен бути зосереджений на тих видах мовленнєвої та комунікативної діяльності, які в подальшому будуть необхідні в реальних робочих ситуаціях, актуалізуючи лексику, граматику, семантику, і направляючи їх в потрібному руслі; по-четверте, курс дисципліни англійської мови за професійним спрямуванням для спеціальних цілей повинен значно і суттєво відрізнятись від курсу ділової англійської мови. Варіативні характеристики пов'язані з формуванням окремих навичок в процесі викладання курсу англійської мови за професійним спрямуванням, наприклад, написання і перекладу специфікацій, керівництва до експлуатації тощо; а також з тим, що безпосередньо викладання може здійснюватися за допомогою будь-якої існуючої методики [Stevens 1988: 9].

В процесі розвитку іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей, в рамках вивчення курсу іноземної мови за професійним спрямуванням на сучасному етапі, дуже важливо пам'ятати, що випускники технічних спеціальностей, які безпосередньо працюють у сфері технічного забезпечення процесу виробництва, змушені мати справу з іншомовними технічними характеристиками обладнання практично щодня, тому рівень їхньої підготовки в сфері професійно-ділової іншомовної комунікативної компетенції повинен бути максимально високим.

Професійно-ділова письмова комунікація має істотні відмінності від усного професійно-ділового спілкування. Вона вимагає оволодіння навичками використання спеціальних кліше і оборотів, які використовуються тільки в письмовій діловій мові, а також ознайомлення студентів немовних спеціальностей зі структурою речень і особливостями граматичних конструкцій, що використовуються у процесі перекладу [Громова 2006: 15].

У процесі навчання іноземній мові за професійним спрямуванням слід пам'ятати, що в роботі з закордонними партнерами професійно-діловий етикет вимагає знання правил написання різноманітних ділових листів і документів, а також наявності у студентів навичок складання ввічливої письмової відповіді іноземною мовою. Отже, під час навчання професійно-ділового спілкування студентів технічних вузів необхідно формувати навички та вміння дотримуватися встановлених норм іншомовної комунікації. Крім того, студентів слід ознайомити з тими обмеженнями і вимогами, які існують за обсягом того чи іншого іншомовного технічного документа, адже письмове професійно-ділове спілкування, на відміну від особистого листування кореспондентів, вимагає знання особливих структурованих текстів, написаних за тим чи іншим зразком в заданому обсязі, і які містять всі необхідні формули ввічливості, що дозволяють зробити необхідне і сприятливе враження на адресата – ділового партнера.

Успішне письмове та усне іншомовне професійно-ділове спілкування веде до ефективної взаємодії з зарубіжними партнерами, тому в процесі викладання правил ведення кореспонденції для студентів немовних спеціальностей, викладачеві потрібно спрямувати зусилля на формування у студентів навичок дотримуватися єдиного стилю професійно-ділового спілкування з партнером як письмового, так і усного. Таким чином, формування у студентів немовних спеціальностей ефективної іншомовної комунікативної компетенції в області письмового професійно-ділового спілкування іноземною мовою вимагає виховання в них не тільки поваги до специфіки даного виду професійно-ділової комунікації, що відбивається в неухильному дотриманні прийнятих в ньому стандартів, вимог, лексичних та граматичних особливостей, але і поваги до традицій, що склалися в культурі країни мови, що вивчається, в сфері професійно-ділового спілкування.

В умовах сучасного стану освіти і активного процесу Євроінтеграції України, розвитку іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей приділяється все більше уваги у вузах. Аналіз професійно-ділової практики технічних фахівців, показує, що знання і активне володіння соціальними, психологічними і лінгвістичними особливостями іншомовного професійно-ділового спілкування сприяє кращому порозумінню між фахівцями і забезпечує ефективну міжкультурну комунікацію в професійному середовищі. Отже, розвиток у студентів немовних спеціальностей професійної іншомовної комунікативної компетенції має стати одним із пріоритетних напрямків процесу навчання в технічному вузі, з огляду на потенційне застосування іноземної мови для ефективного спілкування в професійній сфері і високий попит на ринку праці на фахівців, які професійно володіють іноземною мовою. Дана проблема вимагає подальшого вивчення з метою розробки ефективної методики формування у студентів немовних спеціальностей професійної іншомовної комунікативної компетенції на практичних заняттях у вищій школі.

Література

Громова 2006 – Громова Н.М. Обучение экономистов-международников деловому общению на иностранном языке в свете современных требований. // Актуальные проблемы преподавания иностранного языка профессионального общения в области международного сотрудничества. (По материалам юбилейной научно-практической конференции). – М.: ВАВТ, 2006. С. 14 – 24;

Лагута 1999 – Лагута О.Н. Учебный словарь стилистических терминов. Практические задания. Часть 1. Учебно-методическое пособие / Отв. ред. Н.А. Лукьянова. - Новосибирск: Новосибирский госуниверситет, 1999. - 71 с.;

Милосердова 2004 – Милосердова Е. В. Национально-культурные стереотипы и проблемы межкультурной коммуникации // ИЯ в школе. – 2004. – № 3. – С. 80-84;

Честара 1999 – Честара Дж. Деловой этикет: Паблик рилейшнз для всех и для каждого/ Пер. с англ. Л. Бесковой. - М.: ФАИР-ПРЕСС, 1999. - 336 с.;

Strevens 1988 – Strevens P. ESP after Twenty Years: a Re-Appraisal. In M. Tickoo (Ed.) ESP: State of the Art. (pp. 1-13) Singapore: SEAMEO Regional Language Centre, 1988.

Корж О.Ю., Ціхоцька О. А. Розвиток іншомовної комунікативної компетенції як важливою складовою майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей

У статті розглядається проблема розвитку іншомовної комунікативної компетенції як важливої складовою майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей. У сучасних умовах для ефективного володіння іноземною мовою фахівцям, які отримали технічні професії, недостатньо знання лише лінгвістичних аспектів мови. Іншомовна комунікативна компетенція є лише однією зі складових комунікативної компетенції. Актуальність дослідження обумовлена відсутністю робіт, присвячених розвитку іншомовної комунікативної компетенції як важливої складовою майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей.

Уявлення про комунікативну компетентність ґрунтується на розумінні того, що таке комунікація. В рамках дослідження представлені визначення таких понять як «комунікація», «комунікативна компетентність», «комунікативна компетенція». Розвиток у студентів немовних спеціальностей професійної іншомовної комунікативної компетенції має стати одним із пріоритетних напрямків процесу навчання в технічному вузі, що вимагає розробки ефективної методики її формування на практичних заняттях у вищій школі.

Ключові слова: студенти немовних спеціальностей, іншомовна комунікативна компетенція, іноземна мова за професійним спрямуванням, професійно-ділове спілкування, усна і письмова комунікація, комунікативна компетентність, мовна особистість, випускники технічних вузів.

Корж Е.Ю., Цихоцкая О. А. Развитие иноязычной коммуникативной компетенции как важной составляющей будущего профессионально-делового общения студентов неязыковых специальностей

В статье рассматривается проблема развития иноязычной коммуникативной компетенции как важной составляющей будущего профессионально-делового общения студентов неязыковых специальностей. В современных условиях для эффективного владения

иностранним языком специалистам, которые получили технические профессии, недостаточно знания только лингвистических аспектов языка. Иноязычная коммуникативная компетенция является лишь одной из составляющих коммуникативной компетенции. Актуальность исследования обусловлена отсутствием работ, посвященных развитию иноязычной коммуникативной компетенции как важной составляющей будущего профессионально-делового общения студентов неязыковых специальностей.

Представление о коммуникативной компетентности основывается на понимании того, что такое коммуникация. В рамках исследования представлены определения таких понятий как «коммуникация», «коммуникативная компетентность», «коммуникативная компетенция». Развитие у студентов неязыковых специальностей профессиональной иноязычной коммуникативной компетенции должно стать одним из приоритетных направлений процесса обучения в техническом вузе, что требует разработки эффективной методики ее формирования на практических занятиях в высшей школе.

Ключевые слова: студенты неязыковых специальностей, иноязычная коммуникативная компетенция, иностранный язык профессионального направления, профессионально-деловое общение, устная и письменная коммуникация, коммуникативная компетентность, языковая личность, выпускники технических вузов.

Korzh O.Y., Zihizkaja O.A. Development of foreign communicative competency as an essential component of future professional communication in students of non-linguistic specialities

The development of foreign communicative competency as an important component of the future professional and business communication of non-linguistic students is considered in the article. In modern conditions the graduates of technical universities should have the effective knowledge of a foreign language not only in its linguistic aspect but also in the field of communication. Foreign communicative competency is only one of the many components of communicative competency. The relevance of the study is predetermined by the lack of works devoted to the development of foreign communicative competency as an important component of the future professional and business communication of students of non-linguistic specialties.

The notion of communicative competency is based on understanding of what communication is. Within the framework of the given research the definitions of such concepts as “communication”, “communicative competency”, and “communicative competence” are introduced. The development of foreign language communicative competency in non-linguistic students at professional level should become one of the priorities in the teaching process at technical university, which requires the development of an effective methodology for its formation during practical classes at higher

educational establishment.

Key words: students of non-linguistic specialities, foreign communicative competency, foreign language for specific purposes, professional and business communication, oral and written communication, communicative competence, linguistic personality, graduates of technical universities.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 28.09.2018 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. С.О.Шехавцова

УДК 378.016:80

Недайнова Т.Б.

УРОК ЛІТЕРАТУРИ ЯК УРОК МИСТЕЦТВА У ТВОРЧІЙ ЛАБОРАТОРІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

Методика викладання літератури повинна допомогти сформувати певний образ вузівської дисципліни, особистісно й художньо значущий для словесника, який викладає у школі не тільки одну з галузей наукового знання — історію й теорію літератури, літературознавство, але й певний вид мистецтва. Саме тому **актуальність дослідження** зумовлена необхідністю поглиблення уявлень учнів про специфіку художньої літератури як мистецтва слова, формування у них гуманістичного світогляду, високої моралі, естетичних смаків, а також якостей громадянина України, який усвідомлює свою належність до світової спільноти. Актуальність проблеми визначається також акцентуванням у Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти, "Концепції літературної освіти" на важливості формування в учнів цілісної художньої картини світу, потребою держави в громадянах із розвиненими ключовими компетентностями: загальноосвітньою, естетичною, соціальною, громадянською.

Теоретичною основою проблеми уроку літератури як уроку мистецтва є філософські роботи О.Шпенглера, А.Шопенгауера, Тейяр де Шардена, у яких взаємозв'язок мистецтв уводиться в глобальний, культурологічний контекст, праці М.Бахтіна про гуманітарне мислення й діалог, В. Біблера про діалог культур, І.Дзюби й Д. Наливайка про літературу в системі мистецтв, сучасного вченого-практика В. Доманського, який розробляє ідею синтезу мистецтв в процесі викладання літератури. Про можливості методики викладання літератури у взаємодії з іншими мистецтвами йдеться у працях учених-методистів Волошиної Н., Вітченко А, Гладишева В., Жили С., Ісаєвої О., Клименко Ж., Куцевол О., Мірошніченко О., Матюшкіної Т., Ніколенко